

УДК 378.011.3-051:373.2

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.188-200](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.188-200)

Кузнєцова Катерина Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Kuznyetsova Kateryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant at the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-9744-0840>
E-mail: k.kuznetsova@chnu.edu.ua

Квасецька Ярина Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Kvasetska Yaryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant at the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4270-878X>
E-mail: y.kvasetska@chnu.edu.ua

Колтунович Тетяна Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Koltunovych Tetiana – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool Education at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4573-430X>
E-mail: t.koltunovych@chnu.edu.ua

РЕТРОСПЕКТИВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

Анотація. Вхідження України в Європейський освітній простір зумовлює поступовий перехід на міжнародний рівень вищої освіти і передусім педагогічної, що розглядаємо складником процесу оновлення її змісту та модернізації. Реформування вищої педагогічної освіти на тлі модернізації всіх сфер суспільства відбувається не лише в Україні, а й за кордоном. Його орієнтиром стала якість освіти, яку визнано у світовому співтоваристві на ХХІ сторіччя безумовною та визначальною метою і пріоритетним показником розвитку кожної країни, оскільки саме освіті

підпорядковано і нею обумовлено критерії оцінки якості життя її громадян і людства загалом. Ретроспективний аналіз підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засвідчує поступовий еволюційний розвиток професійної підготовки працівників дошкільної ланки. Перший етап (сер. XIX – поч. XX ст.) визначено як період розвитку професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні. Другий етап (1917 р. – поч. 1930-их рр.) у дослідженні представлено як період реорганізації підготовки кадрів дошкільного профілю відповідно до змін суспільно-політичного життя країни та завдань соціалістичного будівництва. Третій етап (1930-і рр. – 1941 р.) був періодом започаткування сучасних засад системи підготовки спеціалістів дошкільного виховання, змісту та методики їх навчання. Четвертий етап (поч. 70-их рр. – кін. 80-их рр. XX ст.) характеризувався постановкою досліджень проблеми професійної підготовки майбутнього педагога і зокрема вихователя дошкільних закладів. Шостий етап (90-ті рр. XX ст. – дотепер) кваліфікується як етап реорганізації дошкільного виховання (дошкільна освіта) як обов'язкової та невід'ємної ланки в загальній структурі освітньої галузі держави, а відтак відбулося переосмислення змісту професійної підготовки педагогів для дошкільних навчальних закладів відповідно до реалій часу і передусім інтегрування вишів України в європейський освітній простір.

Ключові слова: період; періодизація; підготовка майбутніх вихователів.

**Kuznyetsova Kateryna,
Kvasetska Yaryna,
Koltunovych Tetiana**

RETROSPECTIVE OF TRAINING FOR FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION IN UKRAINE

Abstract. Ukraine's entry into the European educational space presupposes a gradual transition to the international level of higher education and, above all, pedagogical education, which we consider a component of the process of updating its content and modernization. The reform of higher pedagogical education against the background of modernization of all spheres of society is taking place not only in Ukraine, but also abroad. Its reference point was the quality of education that was recognized by the world community for the 21st century as an unconditional and defining goal and a priority indicator of the development of every country, since it is education that provides and determines the criteria for assessing the quality of life of the citizens and humanity in general.

A retrospective analysis of the training for future educators of preschool education institutions testifies to the gradual evolutionary development of the professional training for preschool workers. The first stage (middle of the 19th – beginning of the 20th centuries) is defined as the period of development of professional training of specialists in preschool education in Ukraine. The second

stage (1917 – early 1930s) is presented in the study as a period of reorganization of preschool personnel training in accordance with changes in the country's social and political life and the tasks of socialist construction. The third stage (1930s – 1941) was the period of initiation of the modern foundations of the system of training of preschool education specialists, the content and methods of their training. The fourth stage (early 70s – late 80s of the 20th century) was characterized by research on the problem of professional training of the future teacher and, in particular, the teacher of preschool institutions. The sixth stage (90s of the 20th century – until now) qualifies as a stage of reorganization of preschool education (preschool education) as a mandatory and integral link in the general structure of the state's educational sector, and therefore there was a rethinking of the content of professional training of teachers for preschool educational institutions in accordance with the realities of the time and, above all, the integration of higher education institutions of Ukraine into the European educational space.

Key words: *period; periodization; training for future educators.*

Постановка проблеми, її актуальність. Суттєві зміни в галузі вищої освіти потребують перегляду підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Досягненню успіхів у фаховій підготовці випускників закладів вищої освіти сприятиме ґрунтовне вивчення, творче освоєння та впровадження в педагогічну практику надбань вітчизняної та світової педагогічної думки. Цей процес вимагає перегляду як об'єктивних, так і суб'єктивних позицій, методологічних орієнтирів у сучасній психолого-педагогічній науці та практиці підготовки випускників закладів дошкільної вищої освіти до професійної діяльності, що дає можливість означити концептуальні засади, на яких можна удосконалити підготовку вихователів закладів дошкільної освіти.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблеми, які стосуються вивчення історико-педагогічних аспектів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, знайшли відображення в наукових працях багатьох учених, серед яких заслуговують на увагу праці О. Аніщенко (дослідження підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в 2-й пол. XIX ст. – поч. XXI ст.), Л. Артемової (кін. XIX – поч. XX ст.), А. Глузмана (XX ст.), Н. Дем'яненка (XIX – перша третина XX ст.), Л. Коваль (друга пол. XX ст.), Ю. Косенко (кін. XX – поч. XXI ст.), В. Майбороди (1917–1985 рр.) Л. Маневцової (1917-1980 рр.), Л. Онофрійчук (кін. XIX – поч. XX ст.), І. Прудченка (1907-1920 рр.), Т. Слободянюк (кін. XIX – поч. XX ст.), Г. Улюкаєвої (кін. XIX ст.– 2-га пол. XX ст.), В. Яценка (поч. XX ст. – 1941 р.) тощо. Окремі аспекти з історії та педагогіки дошкільної освіти, які є близькими до досліджуваної нами проблеми, висвітлюються у працях: Н. Карпенко «Професійно-педагогічна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції», О. Лугіної «Розвиток дошкільної освіти в Польщі (середина XX – початок XXI століття)», І. Прудченко «Київський Фребелівський педагогічний інститут в системі вищої освіти України (1907-1920 рр.)», Т. Слободянюк «Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в

Україні (кін. XIX – поч. XX ст.)» тощо.

Мета статті. На підставі узагальнення й систематизації фахової наукової літератури здійснити ретроспективний аналіз підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових праць названих авторів дозволив дійти висновку, що вчені лише частково описували окремі аспекти періодизації системи підготовки кадрів дошкільної освіти в історії вітчизняної педагогічної думки. Тому історичний аналіз підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ми розпочали з визначення періодів її розвитку. При описуванні періодів розвитку професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти ми керувалися дослідженнями А. Алексюка, Л. Вовка, Л. Коваль, В. Лугового, Л. Хомич, В. Яценко, М. Ярмаченка.

В основному, погоджуючись із історико-теоретичним аналізом, ми орієнтувалися на погляди В. Яценко, який виділяє в розвитку теорії та практики підготовки кадрів дошкільної освіти в історії вітчизняної педагогічної думки (поч. XX ст. – 1941 р.) три етапи (Яценко, 2013). Вважаємо за доцільне доповнити цю періодизацію (табл. 1).

Таблиця 1

Підготовка фахівців дошкільної освіти: історичний аспект

Історичний період		Заклад (и), які забезпечують підготовку фахівців дошкільної освіти	Зміст підготовки
1-ий етап	1812-1853 рр.	Інститути шляхетних дівчат, жіночі гімназії, учительські семінарії	Навчальні дисципліни: література, історія, іноземна і російська мови, арифметика, природознавство, підготовка дівчат до виконання ролі домашньої господині, володіння вміннями виховувати дітей.
	1901 - 1911 рр.	Київське міське училище для бідних дівчат графині Левашової, Одеське міське училище та училище для дочок нижчих чинів у Миколаєві та Севастополі; жіночі гімназії, жіночі учительські семінарії; приватні пансіони для дівчат.	Навчальні дисципліни: педагогіка, історія педагогіки, історія вітчизняної педагогіки. Учениць готували за системами виховання Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, Дж. Локка, Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервега, Й. Гербарта. За програмою особливе місце займала тема «Фребель и его Детский сад». Вона передбачала вивчення 22 позицій педагогічної спадщини Ф.Фребеля, які охоплювали майже всі аспекти змісту, методів, засобів організації виховання в дитячому фребелівському садочку.

			<p>При жіночих гімназіях працювали дитячі садки, підготовчі відділення, початкові класи, які були базою для практичної підготовки учениць до педагогічної діяльності.</p>
	1905	Школа нянь	<p>Учениці набували практичних умінь з малювання, ліплення, різних видів ручної праці й рукоділля. На третьому й четвертому роках навчання проводиться педагогічна та методична підготовка. Значну увагу приділяли практичній підготовці майбутніх «помічниць садівниць». У приміщенні школи був дитячий садок, у якому учениці щоденно по кілька годин працювали, набуваючи навичок роботи з дітьми.</p>
	1907 рік	Фребелівський жіночий педагогічний інститут (Київ)	<p>Психолого-педагогічні дисципліни: «Учення про християнську моральність», «Психологія з викладом основ учення про душу дитини», «Педагогіка», «Анатомія і фізіологія людини з більш детальним викладом вчення про нервову систему, із уведенням елементарних даних про її патологію», «Гігієна: основні відомості із зверненням особливої уваги на гігієну дитячого віку», «Надання першої медичної допомоги», «Короткі відомості про найголовніші дитячі хвороби, особливо інфекційні», «Відомості про догляд за хворими дітьми», «Теорія Фребелівської системи і огляд дитячої літератури», методика навчання грамоти і лічби, співів, малювання і ліплення, гімнастика, практичні заняття з дітьми за Фребелівською системою.</p> <p>Педагогічна практика: 1) праця у навчально-виховних допоміжних закладах (дитсадках, притулках, початкових школах, вищому початковому училищі); 2) діяльність у науково-дослідних установах (педагогічній лабораторії, лабораторії експериментальної психології, педологічній лабораторії, амбулаторії педагогічної патології);</p>

				3) педпрактика на літніх майданчиках для дитячих ігор і в дитячому осередку.
2-ий етап	(1917 – 1930 рр.)	Українська система педагогічної освіти	Інститут народно ї освіти (ІНО)	Загальний блок дисциплін: «Теорія навчання», «Теорія виховання», «Психологія дитячої душі», «Техніка експериментальної педагогіки», «Організація навчально-виховних установ», «Психологія творчості», «Педагогія». Практична підготовка: відвідування занять досвідчених педагогів та їх обговорення, чергування практикантів у закладі, пробні заняття з їх докладним аналізом.
			Вищі трирічні педагогічні курси	Організація навчання: у перший рік давалася «загальна установка з питань просвітницької політики і підготовки до роботи». Протягом другого року глибше вивчалася робота з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку. Трьохкурсники опанували методи виховання і навчання дітей середнього віку, а в другому півріччі діставали змогу ґрунтовніше вивчити одну з тих форм соціального виховання, у якій вони б хотіли працювати після закінчення навчання.
3-ій етап	30-ті роки ХХ ст.	45 дошкільних відділень у педагогічних технікумах	педагогічні (дошкільні) факультети у Київському, Харківському, Дніпропетровському та Полтавському інститутах соціального виховання (ІСВ)	Структура однотипного навчального плану: загальнотеоретична підготовка, загальноспеціальна підготовка і на останніх курсах – підготовка з конкретної спеціальності. Зміст педагогічного розділу навчального плану факультету ІСВ становили: предмети, що знайомлять з основами психології, анатомії та фізіології людини й особливостями дітей дошкільного віку; педагогіка (загальна і дошкільна) та історія педагогіки; методики навчання дітей дошкільного віку; предмети, визначені профілем. Види практик: безпосередньо трудова діяльність (політехнічна
			короткотермінові курси	
			заочне інструктування через радіомовлення	
			Всеукраїнський інститут підвищення кваліфікації педагогів (Харків)	

				практика), професійна (педагогічна, фахова практика) і громадсько-політична (політико-освітня практика).
4-ий етап	1941 – 1942 рр.	Київський та Харківський університети, які були евакуйовані до м. Кизил Орда Казахської РСР, та Одеський інституту.		Навчальні плани зі скороченими термінами навчання – 3,5 років в університеті і 3 роки в педагогічних інститутах.
	1950 – 1990 рр.	відділення педучилищ, що готували початкових вчителів класів, були реорганізовані у дошкільні	У 1964 р. – 27 дошкільних відділень у педучилищах. У 70 – 80 рр. – 62 університетах, 200 педагогічних інститу-	<i>Етап активного розвитку змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів (поч. 50-их – кін. 60-их рр. ХХ ст.).</i> Навчальні програми передбачали викладання спеціальних предметів: психології, дитячої психології, анатомії і фізіології дитини, дошкільної педагогіки, історії педагогіки (як зарубіжної, так і вітчизняної). Оволодіння методиками роботи з дітьми передбачало: теорію і методику фізичного виховання, теорію і методику розвитку рідної мови, формування математичних уявлень, ознайомлення з природою,

5-ий етап			<p>тах, 18 інститу- тах фізичної культури та 416 пед. учили- щах, у тому числі 46 педаго- гічних інститу- тів і 240 педучи- лищ</p>	<p>методику образотворчої діяльності, методику музичного виховання тощо.</p> <p>Види педпрактики: раз на тиждень здійснювалася практика без відриву від навчальних занять, що закінчувалася місячною практикою в літніх піонерських таборах; практика з відривом від занять і стажування протягом місяця.</p> <p><i>Етап удосконалення науково- методичного рівня підготовки майбутніх вихователів (поч. 70-их рр. – кін. 80-их рр. XX ст.).</i></p> <p>Збільшення кількості годин на викладання педагогічних, психологічних та методичних дисциплін.</p> <p>Навчальний план уміщував чотири групи дисциплін: суспільні науки, загальнонаукові дисципліни, психолого-педагогічні науки і курси, спеціальні науки.</p> <p>Види педпрактики: - педагогічна: навчальна і виробнича педагогічної практики з відривом від навчання в дитячих дошкільних закладах як вихователі; у дошкільних педагогічних училищах як викладачі і класні керівники; у відділах народної освіти на посаді завідувача дошкільного закладу та інспектора відділу народної освіти. - суспільно-політична: у навчальний і позанавчальний час.</p> <p>Форми організації організації навчального процесу у ВНЗ: лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, спецкурси, спецсемінари, факультативи, педагогічна практика, консультації, колоквиуми, контрольні, курсові та дипломні роботи.</p>

6-ий етап	<p>1991 р. – дотепер.</p>	<p>класичні, педагогічні (гуманітарні) університети (інститути) і педагогічні училища і коледжі державної та недержавної форм власності</p>	<p>Система педагогічної освіти поєднує: професійно-пропедевтичну підготовку; підготовку педагогічних працівників за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; післядипломну професійну освіту. Ступеневість вищої педагогічної освіти (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр). Зміст (соціально-гуманітарна, психолого-педагогічна, фахова і практична підготовка). Робочий навчальний план передбачає дисципліни циклів: гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової підготовки, професійної та практичної підготовки. Види практики: «Спостереження в ДНЗ», «Педагогічна практика в ДНЗ», «Навчально-логопедична практика», «Пробні заняття в ДНЗ», «Педагогічна неперервна практика в ДНЗ», «Педагогічна практика (переддипломна) в закладах освіти» та «Педагогічна практика (асистентська та переддипломна)» .</p>
-----------	----------------------------------	---	--

Зокрема, перший етап становлення та розвитку професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні припадає на сер. XIX – поч. XX ст. Він ґрунтовно досліджений у дисертаційних роботах і наукових студіях Л. Артемової, Л. Онофрійчук, І. Прудченко, Т. Слободянюк, І. Улюкаєва, В. Яценко тощо. Виокремленому етапу притаманне, за переконаннями В. Яценко, впровадження у вітчизняну систему освіти зарубіжних освітніх технологій і системи «вільного виховання» (Яценко, 2013).

На другому етапі (1917 р. – поч. 30-х рр.) дослідження мали характер статистично-описовий або мемуаристичний. У роботах А. Андріяшева, І. Богінської, Т. Боровського, В. Василевського, М. Владимирського-Буданова, Н. Воскобойнікова, П. Георгіївського, В. Дерюжінського, В. Ільїнського, М. Кафтанова, І. Кулжинського, М. Лавровського, Є. Лихачової, Є. Максимова, І. Малишевського (видання П. Батюшкова), Н. Нікольського, А. Осінського, І. Павловського, М. Петрова, С. Рождественського, М. Ролле, І. Сбітнєва, А. Якобі описано форми і зміст фахової підготовки, які визначав державний характер дошкільного виховання.

Проблемі підготовки фахівців дошкільної освіти приділялося

недостатньо уваги. Усе це пов'язано здебільшого із розбудовою держави, з проблемою ліквідації неписьменності, з необхідністю підготовки кваліфікованих кадрів для промисловості. Так, особливостями того часу є переважно регіональне призначення освіти, дефіцит викладацьких кадрів, низький освітній рівень абітурієнтів, розподіл студентів та викладачів за соціальним станом, відсутність університетів, а також системи в підпорядкуванні навчальних закладів. Проте в Україні відкривали нові інститути, факультети з підготовки фахівців дошкільної освіти. Означений період можна вважати етапом реорганізації змісту, форм і методів професійно-практичної підготовки майбутніх педагогів.

На третьому етапі (30-і рр. – 40-і рр. ХХ ст.) закладено сучасні засади системи підготовки спеціалістів дошкільного виховання, змісту і методики їх навчання. Перебудова організації навчального процесу здійснювалася згідно з постановою ЦВК СРСР від 19 вересня 1932 року «Про навчальні плани і режим роботи у вищій школі і технікумах». Уніфікація педагогічної освіти на початку 30-х років зумовила уніфікацію змісту підготовки педагогічних кадрів. Навчально-методична документація (навчальні плани, програми) складалася Методсектором НКО УРСР на основі матеріалів, розроблених методичними органами НКО РРФСР. Упровадження запозичених програмно-методичних документів у педагогічних навчальних закладах без належного коригування призвело до втрати дошкільним вихованням України національних рис, його відриву від національної культури, традицій (Кідіна, 2012).

Четвертий етап (40-і – кін. 60-х рр. ХХ ст.) – це етап активного розвитку змісту, форм і методів підготовки майбутніх вихователів (Кідіна, 2012). Особливостями цього періоду була недостатня кількість викладачів-фахівців. У цей час у ряді педучилищ відділення, що готували вчителів початкових класів, були реорганізовані в дошкільні. У 1964 р. в Україні з 32 педагогічних училищ дошкільні відділення були у 27 (Улюкаєва, 2008, с. 180).

П'ятий етап (поч. 70-их р. – кін. 80-их р. ХХ ст.) характеризувався постановкою досліджень проблеми професійної підготовки майбутнього педагога і зокрема вихователя дошкільних закладів. Значний внесок у розробку теорії професійної педагогічної підготовки зробили О. Абдулліна, Ф. Гоновлін, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Сластьоніним, А. Щербаков та інші. Характерною рисою етапу стало те, що у середині 70-х рр. було зроблено спробу вдосконалити процес формування висококваліфікованих фахівців-педагогів в умовах університетів. Так, тривалість навчання, склад навчальних предметів, їх розподіл за роками навчання, тижневу і річну кількість годин, що відводиться на кожний навчальний предмет, а у зв'язку з цим і структуру навчального року, визначає навчальний план. Саме він забезпечує струнку організацію навчального процесу в радянських вишах, де діють єдині навчальні плани для всіх однотипних навчальних закладах.

Обсяг і зміст навчальних планів визначаються залежно від профілю і форми навчання з кожної спеціальності. Насичений теоретико-методологічними розробками з педагогічної практики п'ятий етап історії вищої педагогічної освіти завершує існування радянської вищої школи

(Кідіна, 2012, р. 27).

Шостий етап професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти почався з проголошення незалежності України в 1991 році. Означений етап прикметний яскраво вираженою тенденцією до проведення наукових досліджень, тематика яких віддзеркалює проблему професійної підготовки кадрів дошкільного профілю. За функціональним призначенням джерела, в яких висвітлено окремі аспекти досліджуваної проблеми, можна об'єднати в такі групи (за О. Аніщенко): дисертаційні роботи з професійної підготовки вихователів в Україні; психолого-педагогічна література, монографії та нариси з історії та сучасного стану професійної підготовки вихователів в Україні; педагогічні погляди фундаторів педагогічної освіти на підготовку педагогічних кадрів в Україні; навчально-методична література; окремі публікації, присвячені професійній підготовці вихователів (Аніщенко, 2003, с. 8).

Характерною особливістю цього етапу є створення базових програм розвитку дитини дошкільного віку та пошуки альтернативних способів організації дошкільної освіти і визначення та експериментальне дослідження шляхів підготовки вихователів до їх упровадження. Був прийнятий Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), розроблені Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»; Програма розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко»; комплексна програма розвитку навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник», освітня програма «Дитина в дошкільні роки» тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Об'єктивний аналіз фондів історико-педагогічної, психолого-педагогічної (Балаєва, 2013), навчально-методичної літератури, дисертаційних робіт (Балаєва, 2013, р. 25-32), педагогічних поглядів та публікацій показав, що в кожному періоді розвитку професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти приділялася значна увага фаховій підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та проблемі організації професійно-педагогічної підготовки студентів спеціальності 12 Дошкільна освіта. Однак констатуємо недостатню увагу науковців до проблеми підготовки фахівців дошкільного профілю як актуальне питання у контексті євроінтеграційних процесів. Зміст і результати дослідження не претендують на вичерпне розв'язання досліджуваної проблеми.

Актуальним у її подальшому вивченні розглядаємо питання щодо оновлення технологічного змісту фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти враховуючи здобутки попередніх років; ретроспективних вивчень підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до різних видів діяльності в межах освітнього процесу у закладі дошкільної освіти тощо.

Список використаних джерел

- Аніщенко, О.В. (2003). *Професійна освіта і самореалізація жінок в Україні: історія та сучасність: монографія*. Ніжин: ТОВ «Наука-Сервіс».
- Балаєва, К. (2013). Стан дослідження проблеми професійної підготовки фахівців дошкільного профілю (теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури). *Спецпроект: аналіз наукових досліджень: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (30–31 трав. 2013 р.)*, Т. 5, 34-37.
- Балаєва, К. (2013). Характеристика дисертаційних джерел вивчення історії професійної підготовки майбутніх вихователів в Україні. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2, 25-32.
- Кідіна, Л. (2012). Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики: *дис. ... канд. пед наук, Слов'янськ*: СДПУ.
- Улюкаєва, І. (2008). *Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: навчальний посібник*. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд».
- Яценко, В. (2013). Періодизація становлення системи підготовки кадрів дошкільної освіти в історії вітчизняної педагогічної думки (початок ХХ ст. – 1941 р.). *Теорія та методика управління освітою*. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ttmuo_2013_10_52.pdf

References (translated and transliterated)

- Anishchenko, O. (2003). *Profesiina osvita i samorealizatsiia zhinok v Ukraini: istoriia ta suchasnist* [Vocational education and self-realization of women in Ukraine: history and modernity]: monograph. Nizhyn: Nauka-Service LLC [in Ukrainian].
- Balaieva, K. (2013). Stan doslidzhennia problemy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv doshkilnoho profilu (teoretychnyi analiz psykholoho-pedahohichnoi literatury) [The state of research on the problem of professional training of preschool specialists (theoretical analysis of psychological and pedagogical literature)]. *Spetsproekt: analiz naukovykh doslidzhen' - Special project: analysis of scientific research: materialy VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, 30–31 trav. 2013 r., T. 5, 34-37 [in Ukrainian].
- Balaieva, K. (2013). Kharakterystyka dysertatsiinykh dzherel vyvchennia istorii profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv v Ukraini [Characteristics of dissertation sources for studying the history of professional training of future educators in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychnyni*, 2, 25-32 [in Ukrainian].
- Kidina, L. (2012). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of professional competence of future educators of preschool educational institutions in the process of pedagogical practice]. *Candidate's thesis*, Slovyansk: SDPU [in Ukrainian].

- Uliukaieva, I. (2008). Istoriiia suspilnoho doshkilnoho vykhovannia v Ukraini: navchalnyi posibnyk [History of public preschool education in Ukraine]: a *textbook*. Donetsk: Yugo-Vostok, Ltd [in Ukrainian].
- Yatsenko, V. (2013). Pepiodyzatsiia stanovlennia systemy pidhotovky kadriv doshkilnoi osvity v istorii vitchyznianoï pedahohichnoi dumky (pochatok KhKh st. – 1941 r.) [Periodization of the formation of the system of training preschool education in the history of national pedagogical thought (early twentieth century – 1941)]. *Teoriya ta metodyka upravlinnya osvitoju – Theory and methods of education management*. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ttmuo_2013_10_52.pdf [in Ukrainian].